

ТЕОРЕТИЧНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ПОНЯТТЯ «АДМІНІСТРАТИВНИЙ ДОГОВІР»

Дмитрук Ірина Миколаївна

*кандидатка юридичних наук,
доцентка кафедри морського та господарського права
Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова
м. Миколаїв, Україна*

Договір завжди є актом різностороннього характеру, що виражає не одностороннє волевиявлення, а узгодження, інтеграцію, взаємодію волі договірних суб'єктів. Він є універсальним засобом правового регулювання і застосовується як регулятор суспільних відносин у багатьох галузях права. Значення договірного регулювання визначаються сутністю і змістом відповідної галузі права.

Адміністративний договір – різновид публічно-правового договору. У системі правових зв'язків він займає проміжне місце між адміністративним актом, що виражає одностороннє владне волевиявлення компетентного державного органу влади, і договором приватноправового характеру, заснованим на рівноправності сторін. Вищезгадані загальні принципи договірного права діють стосовно адміністративних договорів з певними обмеженнями, обумовленими особливостями адміністративно-правового регулювання. Окремі елементи угод можуть бути присутніми у всіх адміністративних відносинах, у тому числі і субординаційних. Як правило, у таких випадках законодавець говорить про узгодження, сприяння, схвалення, взаємодію, координацію дій суб'єктів адміністративного права. Але це найчастіше окремі випадки використання окремих договірних елементів. Як зазначає В. Р. Біла [1] у своїх наукових дослідженнях, присвячених висвітленню проблемних питань правового врегулювання адміністративного договору, останнє десятиліття змінило концепцію та наукові погляди з приводу цього правового інституту. Вона підкреслює той факт, що такий вид договору заснований на волеузгодженні, а не на волезлитті. Це не змінює диспозитивність врегулювання правовідносин адміністративним договором, наслідком чого є виникнення взаємних прав та обов'язків сторін у публічно-правовій сфері.

Укладання договору завжди припускає визначене рівноправне свідомо-вольове узгодження суб'єктами адміністративного права свого

поводження. Адміністративні договори виражені за допомогою координації адміністративних правовідносин.

Адміністративний договір, з одного боку, є невід'ємною частиною управлінської діяльності, а з іншого – відображає риси і правові властивості механізму державного правового регулювання, тому характеристика юридичного значення адміністративного договору в управлінській діяльності держави буде складною, що має комплексний характер [2].

Розглядаючи юридичну природу адміністративного договору, можна розкрити особливу роль договору в реалізації повноважень держави, визначити його вплив на діяльність та поведінку суб'єктів державного управління. Укладення адміністративних договорів відбувається у різних сферах діяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, організацій, установ та інших суб'єктів. Вони застосовуються у всіх галузях права, тому мають комплексний характер. Водночас стає зрозумілим, що значення договірної регулювання у конкретній галузі права визначається сутністю і змістом самої галузі. Договори, незалежно від галузевої приналежності, мають деякі загальні риси, які впливають із загальних ознак договірної регулювання і спеціальних ознак галузевого права.

К. Афанасьєв запропонував таке поняття: адміністративний договір – це добровільна угода двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один з яких наділений власними або делегованими повноваженнями у сфері державного управління з приводу вирішення питань виконавчого та розпорядчого характеру, яка укладена у формі правового акта, що встановлює (припиняє, змінює) їх взаємні права, обов'язки та відповідальність [3]. Подібної думки стосовно визначення поняття адміністративного договору дотримується С. Скворцов. Він визначає адміністративний договір як засновану на правових нормах добровільну угоду двох чи більше суб'єктів адміністративного права, один із яких завжди є самостійним суб'єктом державної виконавчої влади, наділений владними повноваженнями в сфері державного управління, за допомогою якого формуються акти державного управління, на основі яких встановлюються, змінюються чи припиняються взаємні права й обов'язки учасників договору, визначається їх відповідальність [2]. В. Колпаков вважає, що адміністративний договір – це визначена актами адміністративного права угода сторін, одна з яких є носієм державно-владних повноважень стосовно інших [4]. Як зазначає Т.О. Карабін, недостатність нормативного врегулювання породжує складності для відмежування адміністративних договорів від інших видів договорів [5].

Однією із важливих ознак є диспозитивність правового регулювання в адміністративних договорах, яка проявляється через свободу договірних умов у межах чинного законодавства. Проте рівень

диспозитивності, тобто свобода розсуду учасників під час їх укладання, є набагато нижчою ніж у приватному праві. В українському законодавстві термін «адміністративного договору» визначається у Кодексі адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 року № 2747-IV. За визначенням п. 16 ч. 1 ст. 4 цього кодексу, адміністративний договір – спільний правовий акт суб'єктів владних повноважень або правовий акт за участю суб'єкта владних повноважень та іншої особи, що ґрунтується на їх волеузгодженні, має форму договору, угоди, протоколу, меморандуму тощо, визначає взаємні права та обов'язки його учасників у публічно-правовій сфері й укладається на підставі закону [6]. Наведене законодавче поняття не охоплює всієї сукупності адміністративних договорів, містить загальні ознаки, а тлумачення є значно вужчим, ніж його загальне розуміння та визначення. Жоден інший законодавчий акт в Україні не характеризує поняття «адміністративний договір», але це ще не дає підстави вважати, що такий вид договору в Україні використовується мало. Можливість укладення договорів за участю суб'єктів владних повноважень щодо здійснення їхньої компетенції передбачена в чинному законодавстві.

Література:

1. Біла В.Р. Адміністративний договір як правова форма публічного адміністрування: оновлення доктринальних підходів// Право і безпека. 2019. № 4 (75). С. 43–48.
2. Скворцов С. С. Адміністративний договір як засіб управлінської діяльності: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Теорія управління; адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Одеса, 2004. 21 с.
3. Афанасьєв К. К. Адміністративний договір як форма державного управління (теоретико-правовий аспект): дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Луганськ, 2002. 18 с.
4. Колпаков В. К., Кузьменко О. В. Адміністративне право України: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2003. 544 с.
5. Карабін Т.О. Адміністративні договори: невідомі та суперечливі питання українського законодавства.// Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство». 2024. № 1. С. 372–377.
6. Кодекс адміністративного судочинства України: від 06.07.2005 № 2747-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#n9526>